

Izaicinošie bastardi. Nacionālā teātra izrādes "Bastardi" recenzija

Ilze Kļaviņa / Latvijas Avīze 2026. gada 05. februāris,

Nacionālā teātra izrādē "Bastardi" stāsts par skolas gadījumu paplašinās plašākā poētiskā vēstījumā.

Latvijas Nacionālā teātra Jaunās zāles iestudējums "Bastardi" ierakstās pazīstamu filmu dramaturģijas iedzīvināšanas gadījumu virknē, kas raksturo šo teātru sezonu kopumā. Īpašu uzmanību "Bastardu" neatrisinātas autorības jautājumam piesaistīja atsauces trūkums sākotnējā izrādes programmiņā. Tagad programmiņa papildināta ar norādi "pēc motīviem". Režisora Pītera Vīra 1989. gada filmas "Miruso dzejnieku biedrība" ("Dead poets society") pirmavota adaptācijas problemātika, arī līdzīgais un atšķirīgais analizēts vairākās publikācijās, šoreiz uzvedumā meklēju profesionāli nozīmīgas kvalitātes lokālā kontekstā.

Izvēles kvadrāti

Režisora Matīsa Kažas izrādes pozitīvajā bilancē pirmkārt ierakstās deficītā tēma – attiecību portretējums starp pusaudžiem un pieaugušajiem. "Bastardi" papildina šādas tematikas izrāžu nelielo skaitu, var nosaukt tikai dažus pēdējo gadu skatuves darbus, kur paaudžu vērtību konflikti savijas ar sociāliem motīviem, tostarp spilgtākie piemēri – "Mēs, roks, sekss, un PSRS" (2022, režisors Jānis Znotiņš), "Netikumīgie" (2019, režisore Krista Burāne). Trāpījums deficītā sasaucas ar citu aktuālu tematiku, proti, sabiedrības diskusijām par skolotāju prestiža un izglītības sistēmas kvalitāti. "Bastardi" to skar, pat ja neiedziļinās šajā jautājumā, un pat ja centrālajā skolotāja Artura Vītiņa tēlā maz no pedagoga tipiskas uzvedības. Jācer, ka Direktora dzelžainais varas tvēriens iemieso vairāk simboliskus nekā reālā dzīvē sastopamus skolēnu pakļaušanas mehānismus. Nesenā izrāžu vēsturē neatceros nevienu skolotāju personāžu, vēl jo mazāk, tādu, kurš saceltos pret sistēmas hierarhiju. Un vēl, virzot skolēnus iestudējuma centrā, Kaža

turpina idejisko uzstādījumu, ko risināja Latvijas Kultūras akadēmijas studentu izrādē "Degošie" pēc Ainas Rendas romāna, fokusējot jaunu cilvēku dilemmu – vai izvēlēties finansiāli drošu, bet izdevīgu kompromisa ceļu, vai patstāvīgu, neviena cita nenogludinātu riskantu virzienu.

Četrotne kustībā

"Bastardu" dramaturgi – režisors Matīss Kaža, dzejnieks Kārlis Vērdiņš un aktieris Igors Šelegovskis – būvē nospriegotu notikumu karkasu, pievēršoties elitāras vidusskolas kārtībai brīdī, kad konservatīvajā iestādē ienāk literatūras skolotājs. Viņa atšķirīgā radošā pieeja paver jauniešiem sākotnēji mulsinošas, pēc tam vilinošas alternatīvas mācīšanās un domāšanas ceļiem, un katra paša ziņā, vai priekšzīmīgas un labi situētai dzīvei gatavotais uzvedības modelis ir vērtīgāks par pašizpaušmi poētiskās pasaules brīvībā. Sižetiski četri skolēni – Niks, Toms, Knuts un Rihards – atsaucas skolotāja Vītiņa radošajiem impulsiem, organizējot savu biedrību, un ar katru nākamo epizodi kļūst domājošāki un patstāvīgāki. Pakāpeniski starp skolēniem un pieaugušajiem aug emocionālā spriedze līdz traģiskam kāpinājumam, kad Niks pārkāpj solījumu tēvam un paklausa savām individuāli patiesām vēlmēm. Epizodē aktieris Matīss Kučinskis (Niks Pērle) paceļ izrādes emocionālo latīņu satriecoši spilgtā solo numurā, taču viņš kopumā iekļaujas arī lieliskā un elastīgā Emīla Ralfa Zagorska (Toms Adermanis), Rūdolfa Sprukuļa (Knuts Auznieks) un Ulda Siliņa (Rihards Kamergrauzis) savstarpējā saspēlē. Aktieri pamanās gan atklāt tēlu iekšējās izvēles un iezīmēt atšķirīgos raksturus, gan iemiesot teicamu kopīgo dinamiku.

Precīzais mākslinieces Kristīnes Rezvihas piedāvājums ar mazliet militāra, mazliet sportiska stila vienādiem kostīmiem pasvītrot skolēnu pusaudzību. Izteiksmīgi ir horeogrāfes Ramonas Levanes sacerētie kustību raksti, ko no pusgarām biksēm mazliet izaugusi četrotne nospēlē, katrā epizodē citādā veidā pārcilājot kubus, vai soļojot, lecot, kāpelējot, skrienot utt. Būtiski, ka kustību ritmiskie zīmējumi harmoniski sasaucas ar izrādē bagātīgi skanošo dzejas tekstu.

Ritmu saspēles

Publika ap spēles laukumu izvietojas atsevišķos kvadrātos, arī skatuves darbība centrā sadalīta atsevišķās četrstūru rūtīs. Rūtis un kubi izgaismojas katrs atsevišķi, ko mākslinieces Lienītes Slišānes detalizētais gaismas

kvadrātu kustību raksts izkārtā citādā izteiksmīgā formā. Gaismu maiņas kalpo kā apzīmējums dažādām darbības vietām, bet attiecīgi tam paredzētās vietās atbilst personāžu emocionālām atklāsmēm.

Izrādes koptēls trāpa skatītāju gatavībai atsaukties pusaudžu dumpinieciskumam, individualitātei saceloties pret stagnējošu kārtību. Kaut arī dramaturģijai var pārmest vienkāršotus labā – sliktā pretstatus (vecais/jaunais, matemātika/dzeja), kas tuvojas plakātu žanra viennozīmīgumam, kopumā 100 minūšu ilga viencēliens ar sabalansētu un intensīvu muzikālo, kinētisko, vizuālo un emocionālo artistiskumu enerģētiski uzlādē. Tādējādi stāsts par skolas gadījumu paplašinās plašākā poētiskā vēstījumā.